

Povinnosti vlastníků nemovitostí, které se nacházejí v záplavových územích nebo zhoršují průběh povodně, při ochraně před povodněmi

Práva a povinnosti fyzických a právnických osob a kompetence povodňových orgánů při ochraně před povodněmi upravuje zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon) v hlavě IX.

Povodní se rozumí přechodně výrazné zvýšení hladiny vodních toků nebo jiných povrchových vod, při které již voda zaplavuje území mimo koryto vodního toku a může působit škody. Povodeň začíná vyhlášením druhého nebo třetího stupně povodňové aktivity a končí jejich odvoláním.

Povrchové vody, tedy i vodní tok, nejsou podle vodního zákona předmětem vlastnictví žádné fyzické nebo právnické osoby ani státu. Tedy ani povrchové vody, které protékají při povodni a fakticky ji způsobují, nikdo nevlastní a neodpovídá za ně.

Povodeň nelze fakticky vyloučit, a to ani činnostmi a opatřeními prováděnými na ochranu před povodněmi ani jiným způsobem. Vodní zákon definuje ochranu před povodněmi jako činnosti a opatření k předcházení a zvládnutí povodňového rizika v ohroženém území. Ochrana před povodněmi se zajišťuje systematickou prevencí a operativními opatřeními.

Každá fyzická nebo právnická osoba se musí před nebezpečím povodně chránit sama způsobem a měrou, kterou uzná za vhodnou, a měrou odpovídající míře nebezpečí povodně pro sebe nebo svůj majetek.

Vodní zákon ukládá v § 71 a 85 těm fyzickým a právnickým osobám, které vlastní nemovitosti v záplavových územích, nebo osobám, jejichž nemovitosti mohou ohrozit průběh povodně, **některé povinnosti. Patří mezi ně zpracování povodňového plánu** na ochranu vlastních nemovitostí a staveb, případně i pozemků, před povodněmi. Zpracovaný povodňový plán je fyzická nebo právnická osoba povinna předložit příslušné obci k zajištění souladu s povodňovým plánem této obce. Splnění této povinnosti je pro tyto osoby ohrožené povodní velmi praktické, neboť při této příležitosti mohou uplatnit své zájmy, zejména potřeby vůči obci, a prosadit tak své zájmy do povodňového plánu obce.

Vlastníci nemovitostí mají, ve spolupráci s povodňovými orgány, povinnost provádět povodňové prohlídky ke zjištění stavu objektů v záplavovém území z hlediska možného ovlivnění odtokových poměrů za povodně a možného odplavení staveb, jejich částí a movitých věcí. Odstraňují zjištěné závady. **Na příkaz povodňového orgánu jsou povinni odstraňovat své věci a zařízení, které mohou zhoršit odtokové poměry nebo způsobit ucpání koryta vodního toku níže po toku.** V době nebezpečí povodně nebo při povodni jsou povinni zajistit svou připravenost k řešení případných problémů a k provádění povodňových zabezpečovacích prací tak, že zabezpečují dosažitelnost pracovníků a dostupnost prostředků a techniky, které by mohly být při povodni potřebné. Svou připravenost na nebezpečí povodně nebo na povodeň prověřují průběžně podle svého povodňového plánu. Dále jsou vlastníci nemovitostí povinni provádět povodňové zabezpečovací práce sloužící především zachování průtočnosti propustků a mostů tak, aby nedošlo k ohrožení území nad nimi zaplavením.

Fyzické nebo právnické osoby při nebezpečí povodně nebo při povodni informují povodňové orgány, správce vodního toku a Hasičský záchranný sbor České republiky **o nebezpečí a průběhu povodně na svých nemovitostech.** Informují zejména o nahromadění plovoucích předmětů a o ucpání průtočných profilů staveb (mostů, lávek apod.). **Jsou povinni především sami zabezpečit záchranu všech osob a dále zachraňovat svůj majetek včetně případné předčasné sklizně plodin. Po povodni provádějí prohlídky svých nemovitostí, zjišťují rozsah a výši povodňových škod a jsou povinni poskytnout povodňovému orgánu podklady pro zprávu o povodni. Sami odstraňují povodňové škody a přitom zabezpečují kritická místa na svém majetku tak, aby byla průchodná pro případ další povodně.**

Vlastníci nemovitostí, které byly při přirozené povodni poškozeny, tj. např. zaneseny bahnem, splávmi, štěrky nebo kameny, byla na nich zničena vegetace, poškozeny nebo zcela zničeny stavby, **nemají nárok na náhradu škody, která jim vznikla,** a to ani vůči státu, kraji nebo obci ani vůči správci vodního toku nebo vůči vlastníku vodního díla. Mají pouze nárok na pojistné plnění, pokud byli pojištěni proti škodám způsobeným povodní, a to vůči pojišťovně, s níž mají uzavřenou platnou smlouvu.

Vlastníci movitého majetku ve vodních tocích nebo v záplavových územích jsou povinni dbát o jeho umístění a užívání tak, aby nebránil odtoku velkých vod nebo nebyl při povodni odplaven.

Vodní zákon, stejně jako dříve platná legislativa, předpokládá, že jednotliví vlastníci ohroženého majetku nemohou samostatně zabezpečit ochranu před povodněmi. Proto legislativa vytváří celý systém ochrany.

Do systému patří preventivní opatření, kterými jsou: zpracování povodňových plánů, provádění povodňových prohlídek, stanovení záplavových území a vymezení aktivních zón záplavových území, tedy oblastí, ve kterých je významně omezeno užívání nemovitostí a výstavba. Dále vodní zákon umožňuje výběr a vymezení určitých území, která budou při případné povodni využita k rozlivu povodně, čímž dojde ke zpoždění povodňové vlny a k určitému snížení maximálního průtoku při povodni. Vlastníci nemovitostí v územích určených k tomuto řízenému rozlivu vody budou zpravidla omezeni ve svých vlastnických právech, a proto jim přísluší přiměřená náhrada. Jednotlivé obce mohou činit opatření k přímé ochraně majetku na svém území. Stát a kraje mohou na tato opatření přispět. Obce mohou požádat vlastníky majetku, který je těmito opatřeními chráněn, o příspěvek na výstavbu těchto opatření. Právnické a fyzické osoby nesou náklady, které jim vzniknou vlastními opatřeními k ochraně jejich majetku před povodněmi. Vlastníci vodních děl hradí náklady na zabezpečovací práce na těchto vodních dílech.

Povinnosti vlastníků staveb a zařízení v korytech vodních toků nebo sousedících s nimi

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon) ukládá významné povinnosti vlastníkům staveb a zařízení na pozemcích, na nichž se nacházejí koryta vodních toků. Tyto povinnosti upravuje zejména § 52 vodního zákona.

Především jsou tito vlastníci povinni odstraňovat předměty a látky zachycené nebo ulpělé na jejich stavbách a zařízeních. Půjde především o naplavené předměty všeho druhu, ale také o nánosy, které vznikají působením těchto staveb a zařízení, např. při zpomalení rychlosti proudění v korytě vodního toku pod mosty, v propustcích, na ochranných česlích, kolem pilířů mostů a podobně. Tyto zachycené předměty a látky jsou vlastníci staveb a zařízení povinni odstranit z koryta vodního toku a zneškodňovat je v souladu se zákonem o odpadech. Vlastníci staveb a zařízení, které nejsou vodními díly, v korytech vodních toků nebo sousedících s koryty vodních toků jsou povinni dbát o jejich celkovou údržbu a statickou bezpečnost. Veškeré stavby a zařízení musí být navrženy, realizovány a udržovány tak, aby byly zabezpečeny proti škodám, které na nich může vodní tok nebo povrchové vody při povodni způsobit včetně škod způsobených chodem ledů. Musí být v takovém stavu, aby neohrožovaly plynulý odtok povrchových vod. Jde o významné preventivní povinnosti zejména pro případ povodně. Proto vodní zákon stanoví, že se jedná o povinnost ve veřejném zájmu.

Vodní zákon ukládá obecně všem vlastníkům těchto staveb a zařízení obnovit plynulý průtok povrchových vod v případě, že došlo k narušení plynulého odtoku povrchových vod v důsledku zanedbání péče o tyto stavby. Posouzení, zda se jedná o zanedbání péče o tyto stavby, je věcí vodoprávních úřadů, ale i obecných nebo jiných speciálních stavebních úřadů. Správce vodního toku má v této věci povinnost sledovat stavby v korytech vodních toků nebo na pozemcích s nimi sousedících a upozorňovat na zjištěné závady jak jejich vlastníky, tak příslušné vodoprávní úřady. Jde především o sledování plnění výše uvedených povinností vlastníků staveb a zařízení.

Pokud vlastník takové stavby nebo zařízení uvedenou povinnost nesplní, může obnovení plynulého odtoku povrchové vody zabezpečit vodoprávní úřad, a to na náklady vlastníka takové stavby nebo zařízení. Přitom vlastník těchto staveb nebo zařízení odpovídá za škodu vzniklou zanedbáním péče o údržbu a statickou bezpečnost svých staveb nebo zařízení v korytech vodních toků nebo s nimi sousedících podle obecných předpisů (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník).

Povinnost vlastníků vodních děl ukládá ustanovení § 59 vodního zákona. Vodní díla vyžadují, oproti jiným stavbám a zařízením, plnění dalších povinností jejich vlastníky. Kromě výše uvedených povinností se jedná zejména o dodržování provozního a schváleného manipulačního řádu, respektování pokynů správce vodního toku, provádění technickobezpečnostního dohledu nad vodním dílem, udržování dna a břehů vodního toku v oblasti vzdutí způsobeného vodním dílem a mnohé další povinnosti.

Povinnosti vlastníků pozemků, které jsou koryty vodních toků, pozemků sousedících s koryty vodních toků

Vlastníci pozemků, které jsou koryty vodních toků

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon) ukládá v § 50 vlastníkům pozemků, na nichž se nacházejí koryta vodních toků, určité povinnosti.

Vlastníci těchto pozemků jsou povinni strpět na svých pozemcích břehové porosty. Znamená to především, že musí strpět břehové porosty v takovém stavu, jaký je nezbytný z hlediska např. stability koryta vodního toku.

Vlastníci pozemků, na nichž se nacházejí koryta vodních toků, jsou povinni strpět na svém pozemku přirozené koryto vodního toku, udržovat břehy koryt všech vodních toků na svých pozemcích ve stavu potřebném k zajištění neškodného odtoku vodního toku a přitom odstraňovat překážky plynulého toku vody a cizorodé předměty v korytě vodního toku. Tuto povinnost vlastníci těchto pozemků nemají, pokud jde o nánosy v korytech vodních toků. Odstraňovat překážky a cizorodé předměty z koryta vodního toku a udržovat jeho břehy mají vlastníci těchto pozemků jen v případě, že tyto činnosti neznamenají vynaložení zvláštních nákladů, je-li k výkonu této činnosti třeba zvláštní odborné způsobilosti nebo je k jejich výkonu třeba použití speciální techniky. Tím je povinnost vlastníků pozemků, na kterých se nacházejí koryta vodních toků, významně omezena a prakticky se omezuje především na sekání trávy na březích koryt vodních toků a odstraňování náletových dřevin a překážek, které brání průtoku vodního toku. Vlastníci pozemků, na kterých se nacházejí koryta vodních toků, jsou rovněž povinni ohlašovat správci vodního toku zjevné závady v jeho korytě.

Vlastníci pozemků sousedících s koryty vodních toků

V souladu se zákonem č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (vodní zákon) **je vlastník pozemků sousedících s koryty vodních toků především povinen umožnit správci vodního toku výkon jeho oprávnění uvedených v ustanovení § 49 vodního zákona.**

Jde především o oprávnění správce vodního toku vstupovat a vjíždět na pozemky cizích vlastníků při výkonu povinnosti správce vodního toku. Dojde-li k pochybnostem o rozsahu povinností vlastníka pozemku sousedícího s korytem vodního toku nebo o rozsahu oprávnění správce vodního toku, rozhodne Ministerstvo zemědělství nebo příslušný vodoprávní úřad, pokud nastanou tyto pochybnosti v průběhu konkrétního vodoprávního řízení.

Důležité je vymezení pozemků sousedících s korytem vodního toku (tzv. pobřežních pozemků), které vychází z vyhlášky č. 178/2012 Sb. Pozemkem sousedícím s korytem vodního toku je část zemského povrchu (pobřežní pozemek) přiléhající k břehové čáře konkrétního vodního toku v šíři stanovené ustanovením § 49 odst. 2 a 3 vodního zákona. U drobných vodních toků se jedná o šíři 6 m, u významných vodních toků o šíři 8 m a u vodních toků, které jsou dopravně významnými vodními cestami, o šíři 10 m.

Povinností vlastníků pozemků sousedících s koryty vodních toků je strpět na svém pozemku přirozené koryto vodního toku.

Vlastníkům pozemků, které se nacházejí ve stanovených záplavových územích vodních toků, může vodoprávní úřad uložit zpracování povodňových plánů, je-li to třeba s ohledem na způsob užívání pozemků. V případě, že v dotčeném úseku vodního toku bylo stanoveno záplavové území, je takovým pozemkem vždy pozemek koryta vodního toku a může jím být, dle rozsahu záplavového území, i pozemek sousedící s korytem vodního toku či jakýkoli další pozemek v záplavovém území.